

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO PIRMININKAS

POTVARKIS DĖL PRAŠYMO DALIES PRIĖMIMO IR JO DALIES GRAŽINIMO

2015 m. sausio 12 d. Nr. 2B-5
Vilnius

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 25, 84 straipsniais, p r i i m a m a s pareiškėjo – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo prašymas Nr. 1B-79/2014 iširti, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 3 straipsnio nuostata, kad baudžiamasis procesas turi būti nutrauktas, jeigu suėjo baudžiamosios atsakomybės senaties terminas, tiek, kiek pagal ją draudžiama tęsti procesą teisme, kai jį tęsti prašo kaltinamasis, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 21 straipsnio 2 daliai, 22 straipsnio 4 daliai, 29 straipsnio 1 daliai, 31 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, ir byla p r a d e d a m a r e n g t i Konstitucinio Teismo posėdžiui.

Bylai suteikiamas numeris 3/2015.

1. Pareiškėjas taip pat prašo iširti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 95 straipsnyje ir BPK 3 straipsnyje įtvirtinto baudžiamosios atsakomybės senaties instituto visuminio teisinio reguliavimo atitiktį konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 67 straipsnio 2 dalies 5 punktą teismo nutartyje, kuria kreipiamasi į Konstitucinį Teismą, turi būti nurodyti teismo nuomonės dėl įstatymo prieštaravimo Konstitucijai teisiniai argumentai.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, jog iš Konstitucinio Teismo įstatymo 67 straipsnio 2 dalies 5 punkto kyla reikalavimas, kad teismai, argumentuodami savo prašyme pateiktą nuomonę dėl įstatymo ar kito teisės akto (jo dalies) prieštaravimo Konstitucijai, neapsiribotų vien bendro pobūdžio samprotavimais ar teiginiais, taip pat tuo, kad įstatymas ar kitas teisės aktas (jo dalis), jų manymu, prieštarauja Konstitucijai, bet aiškiai nurodytų, kurie ginčijami teisės aktų straipsniai (jų dalys, punktai) ir kiek, jų nuomone, prieštarauja Konstitucijai, o savo poziciją dėl kiekvienos ginčijamos teisės akto (jo dalies) nuostatos atitikties Konstitucijai pagrįstų aiškiai suformuluotais teisiniais argumentais (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2005 m. gruodžio 12 d., 2006 m. sausio 16 d., 2006 m. sausio 17 d. nutarimai, 2006 m. sausio 17 d., 2007 m. liepos

5 d., 2007 m. rugsėjo 12 d., 2008 m. spalio 14 d. sprendimai).

Priešingu atveju teismo prašymas iširti įstatymo ar kito teisės akto (jo dalies) atitikti Konstitucijai laikytinas neatitinkančiu Konstitucinio Teismo įstatymo 67 straipsnio reikalavimų (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2005 m. gruodžio 12 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai, 2007 m. liepos 5 d., 2008 m. spalio 14 d., 2010 m. lapkričio 16 d. sprendimai).

3. Atlikus pareiškėjo – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo prašymo išankstinį tyrimą nustatyta, kad pareiškėjas nepateikė aiškiai suformuluotų teisinių argumentų, pagrindžiančių abejonę dėl BK 95 straipsnyje ir BPK 3 straipsnyje įtvirtinto teisinio reguliavimo prieštaravimo Konstitucijai.

3.1. Pareiškėjas prašyme teigia, kad pagal BK, suėjus šio kodekso 95 straipsnyje nustatytam apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminui, draudžiama priimti tik apkaltinamąjį nuosprendį, o pagal BPK 3 straipsnį suėjus baudžiamosios atsakomybės senaties terminui, draudžiama pradėti ar tęsti baudžiamąjį procesą ir įpareigojama jį nutraukti. Todėl, pareiškėjo teigimu, atsiranda BK ir BPK normų konkurencija dėl proceso vyksmo tam tikroje proceso stadijoje – kyla klausimas, ar procesas turi būti besąlygiškai nutrauktas nustačius, kad suėjo apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminas, ar procesas atitinkamoje stadijoje turi būti vykdomas iki pabaigos. Tai, pasak pareiškėjo, sudaro pagrindą abejoti, ar BK 95 straipsnyje ir BPK 3 straipsnyje įtvirtintas senaties instituto visuminis teisinis reguliavimas atitinka iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančius teisinio reguliavimo nuoseklumo, vidinio neprieštaringumo reikalavimus.

Pažymėtina, kad pagal Konstituciją Konstitucinis Teismas, kaip jis ne kartą yra konstatavęs savo aktuose, nesprenžia vienodos galios teisės aktų suderinamumo, konkurencijos klausimų; jeigu Konstitucinio Teismo yra prašoma išspręsti vienodos galios teisės aktų suderinamumo, konkurencijos klausimą, toks prašymas yra nežinybingas Konstituciniam Teismui.

Taip pat pažymėtina, kad pagal Konstituciją Konstitucinis Teismas nesprenžia teisės aktų taikymo klausimų, tokius klausimus sprendžia institucija, turinti įgaliojimus taikyti teisės aktus; jei įstatymuose yra neaiškumų, dviprasmybių, spragų, tai pašalinti yra įstatymų leidėjo pareiga (Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 23 d., 2006 m. lapkričio 13 d., 2006 m. lapkričio 20 d., 2007 m. birželio 27 d. sprendimai, 2012 m. balandžio 18 d. nutarimas, 2012 m. birželio 25 d. sprendimas). Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, kad įstatymų leidėjo neišspręsti teisės taikymo klausimai yra teismų praktikos dalykas (Konstitucinio Teismo 1998 m. liepos 9 d. nutarimas, 2006 m. lapkričio 20 d. sprendimas, 2012 m. balandžio 18 d. nutarimas, 2012 m. birželio 25 d. sprendimas); taigi įstatymų leidėjo neišspręstus teisės taikymo klausimus gali spręsti teismai, nagrinėjantys ginčus dėl atitinkamų teisės aktų (jų dalių) taikymo (Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 20 d. sprendimas, 2012 m. balandžio 18 d. nutarimas, 2012 m. birželio 25 d. sprendimas).

Šiame kontekste pažymėtina, kad nors pareiškėjas – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kelia vienodos galios teisės aktų konkurencijos klausimą, – ar procesas turi būti besąlygiškai nutrauktas nustačius, kad suėjo apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminas, ar procesas atitinkamoje stadijoje turi būti vykdomas iki pabaigos, – tačiau savo prašyme jis taip pat teigia, kad įstatymų leidėjas specialiai pabrėžė, kad, esant BPK 3 straipsnio 1 dalies 2–9 punktuose numatytoms aplinkybėms, tarp jų ir suėjus baudžiamosios atsakomybės senaties terminams, nebegali būti priimamas ne tik apkaltinamasis, bet ir išteisinamasis nuosprendis, taip pat nuosprendis nutraukti bylą, todėl pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų trijų teisėjų kolegijų nutartimis formuojamą praktiką tokiu atveju vienintelis sprendimas yra nutraukti bylą teismo nutartimi.

Taigi pareiškėjo argumentai yra nenuoseklūs, prieštaringi, pareiškėjo keliamas teisės taikymo klausimas dėl BK ir BPK normų konkurencijos dėl proceso vyksmo tam tikroje proceso stadijoje – ar procesas turi būti besąlygiškai nutrauktas nustačius, kad suėjo apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminas, ar procesas atitinkamoje stadijoje turi būti vykdomas iki pabaigos, – yra išspręstas paties Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotoje praktikoje.

3.2. Prašymo rezoliucinėje dalyje pareiškėjas nenurodo konkrečių BK 95 straipsnio ir BPK 3 straipsnio dalių (ar punktų), kurių atitiktį konstituciniam teisinės valstybės principui prašo ištirti, tačiau ginčija viso baudžiamosios atsakomybės senaties instituto visuminio teisinio reguliavimo atitiktį.

BPK 3 straipsnyje (2002 m. kovo 14 d. redakcija) buvo nustatyta:

„1. Baudžiamasis procesas negali būti pradedamas, o pradėtas turi būti nutrauktas:

- 1) jeigu nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių;
- 2) jeigu suėjo baudžiamosios atsakomybės senaties terminai;
- 3) jeigu nusikalstamą veiką padarė asmuo, pagal tarptautinės teisės normas turintis imunitetą nuo baudžiamosios jurisdikcijos, arba nėra kompetentingos institucijos leidimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn asmenį, kai šis leidimas pagal įstatymus būtinas;
- 4) asmeniui, kuris nusikalstamos veikos padarymo metu dar nebuvo tokio amžiaus, nuo kurio jis atsako pagal baudžiamuosius įstatymus;
- 5) jeigu nukentėjusysis susitaikė su asmeniu, kaltinamu šio Kodekso 407 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos padarymu;
- 6) jeigu nėra nukentėjusiojo skundo ar jo teisėto atstovo pareiškimo arba prokuroro reikalavimo pradėti procesą tais atvejais, kai procesas gali būti pradėtas tik pagal nukentėjusiojo skundą ar jo teisėto atstovo pareiškimą arba prokuroro reikalavimą;

7) mirusiajam, išskyrus tuos atvejus, kai byla reikalinga mirusiajam reabilituoti arba kitų asmenų bylai atnaujinti dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių;

8) asmeniui, kuriam įsiteisėjo teismo nuosprendis dėl to paties kaltinimo arba teismo nutartis ar prokuroro nutarimas nutraukti procesą tuo pačiu pagrindu;

9) jeigu egzistuoja Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso V skyriuje numatyta baudžiamąją atsakomybę šalinanti aplinkybė.

2. Jeigu šio straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodyta aplinkybė paaiškėja nagrinėjimo teisme metu, teismas baigia nagrinėti bylą ir priima išteisinamąjį nuosprendį.“

Taigi šiame straipsnyje nustatyti įvairūs pagrindai, kada baudžiamasis procesas negali būti pradamas, o pradėtas turi būti nutrauktas. Baudžiamosios atsakomybės senaties terminas yra tik vienas iš daugelio pagrindų nepradėti baudžiamojo proceso arba nutraukti pradėtąjį.

BK 95 straipsnyje (Apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatis) (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija su 2003 m. balandžio 10 d. ir 2004 m. liepos 5 d. pakeitimais ir papildymais) buvo nustatyta:

„1. Asmeniui, padariusiam nusikalstamą veiką, negali būti priimtas apkaltinamasis nuosprendis, jeigu:

1) praėję:

a) dveji metai, kai padarytas baudžiamasis nusižengimas;

b) penkeri metai, kai padarytas neatsargus arba nesunkus tyčinis nusikaltimas;

c) aštuoneri metai, kai padarytas apysunkis tyčinis nusikaltimas;

d) dešimt metų, kai buvo padarytas sunkus nusikaltimas;

e) penkiolika metų, kai buvo padarytas labai sunkus nusikaltimas;

f) dvidešimt metų, kai buvo padarytas nusikaltimas, susijęs su tyčiniu kito žmogaus gyvybės atėmimu;

2) per šio straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytą laiką asmuo nesislėpė nuo ikiteisminio tyrimo ar teismo ir nepadarė naujos nusikalstamos veikos.

2. Senaties terminas skaičiuojamas nuo nusikalstamos veikos padarymo iki nuosprendžio priėmimo dienos.

3. Jeigu nusikalstamą veiką padaręs asmuo pasislėpė nuo ikiteisminio tyrimo ar teismo, senaties eiga sustoja. Senaties eiga atsinaujina nuo tos dienos, kurią asmuo sulaikomas arba kurią jis pats atvyksta ir prisipažįsta padaręs nusikaltimą. Tačiau apkaltinamasis nuosprendis negali būti priimtas, jeigu nuo to laiko, kai asmuo padarė nusikaltimą, praėjo penkiolika metų, o nuo to laiko, kai padarė nusikaltimą, susijusį su tyčiniu kito žmogaus gyvybės atėmimu, – dvidešimt metų ir senaties eiga nenutrūko dėl naujo nusikaltimo padarymo.

4. Jeigu asmuo iki šiame straipsnyje nurodytų terminų pabaigos padaro naują nusikalstamą veiką, senaties eiga nutrūksta. Šiuo atveju senaties eiga už pirmą nusikalstamą veiką pradedama skaičiuoti nuo tos dienos, kurią buvo padarytas naujas nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas.

5. Nėra senaties šiems nusikaltimams, numatytiems šiame kodekse:

- 1) genocidui (99 straipsnis);
- 2) tarptautinės teisės draudžiamam elgesiui su žmonėmis (100 straipsnis);
- 3) tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žudymui (101 straipsnis);
- 4) okupuotos valstybės civilių trėmimui ar okupavusios valstybės civilių gyventojų perkėlimui (102 straipsnis);
- 5) tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žalojimui, kankinimui ar kitokiam nežmoniškam elgesiui su jais (103 straipsnis);
- 6) tarptautinės humanitarinės teisės normų dėl civilių ir jų turto apsaugos karo metu pažeidimui (104 straipsnis);
- 7) civilių ar karo belaisvių prievartiniam panaudojimui prieš ginkluotuosiose pajėgose (105 straipsnis);
- 8) saugomų objektų naikinimui ar nacionalinių vertybių grobstymui (106 straipsnis);
- 9) agresijai (110 straipsnis);
- 10) draudžiamai karo atakai (111 straipsnis);
- 11) uždraustų karo priemonių naudojimui (112 straipsnis).“

Taigi, šiame straipsnyje nustatyti baudžiamosios atsakomybės senaties terminai, jų skaičiavimo tvarka, senaties eigos sustabdymo, atnaujinimo ir nutraukimo pagrindai, išvardyti nusikaltimai, kuriems netaikoma senatis.

Šiame kontekste pažymėtina, kad pareiškėjas ginčija BPK 3 straipsnyje ir BK 95 straipsnyje įtvirtinto baudžiamosios atsakomybės senaties instituto visuminio teisinio reguliavimo atitikti konstituciniam teisinės valstybės principui, tačiau nenurodo, kiek BPK 3 straipsnyje įtvirtintas pagrindas, suėjus baudžiamosios atsakomybės senaties terminui, nepradėti baudžiamojo proceso, o pradėtąjį – nutraukti, taip pat kiek ir kokie konkrečiai BPK 95 straipsnyje nustatyti baudžiamosios atsakomybės senaties terminai, jų sustabdymo pagrindai ar kitos šiame straipsnyje nustatytos sąlygos prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui.

Minėta, kad pareiškėjo keliamas teisės taikymo klausimas dėl BK ir BPK normų konkurencijos dėl proceso vyksmo tam tikroje proceso yra išspręstas paties Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotoje praktikoje.

Taigi iš pareiškėjo prašymo nėra aiški ginčijama BK 95 straipsnyje ir BPK 3 straipsnyje įtvirtinto teisinio reguliavimo atitikties konstituciniam teisinės valstybės principui apimtis.

4. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, konstatuotina, kad prašymas neatitinka Konstitucinio Teismo įstatymo 67 straipsnio 2 dalies 5 punkto reikalavimų.

Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 70 straipsnį prašymas, kuris neatitinka Konstitucinio Teismo įstatymo 67 straipsnyje nustatytų reikalavimų, grąžinamas pareiškėjui. Prašymo grąžinimas neatima teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą bendra tvarka, kai bus pašalinti buvę trūkumai.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 25 straipsnio 2 dalimi, 70 straipsniu,

g r a ž i n u pareiškėjo – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo prašymo dalį, kurioje prašoma ištirti, „ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 95 straipsnyje ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnyje įtvirtintas baudžiamosios atsakomybės senaties instituto visuminis teisinis reguliavimas atitinka konstitucinį teisinės valstybės principą“.

Šis potvarkis įsigalioja jo pasirašymo dieną.

Konstitucinio Teismo pirmininkas

Dainius Žalimas